

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Семенченка Віталія Володимировича
на тему: «Кореляції антропометричних параметрів здорових чоловіків та
жінок різних соматотипів із показниками церебрального кровообігу»
представлену у спеціалізовану вчену раду Д 05.600.02 при Вінницькому
національному медичному університеті ім. М. І. Пирогова
на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук
за спеціальністю 14.03.01 – нормальна анатомія

1. Актуальність обраної теми дисертації. Реоенцефалографія на сьогодні належить до поширеного і надійного методу діагностики широкого спектру порушень, де є потреба в інформації про стан церебральної гемодинаміки.

Поряд із цим більша частина наукової літератури щодо реоенцефалографічних досліджень стосується нормативних показників або їх змін при різних патологічних станах, але без урахування статевих, вікових та інших відмінностей. Є роботи, що публікують результати вивчення церебральної гемодинаміки на основі реоенцефалографії у різних категорій здорових осіб, зокрема – спортсменів, осіб різної національності, різного місця проживання, в ситуаціях різного навантаження та ін. Ці дослідження виявили взаємозв'язки між реоенцефалографічними показниками та досліджуваними параметрами. Доведена також взаємозалежність між антропометричними та реоенцефалографічними показниками у певних категорій осіб. Але індивідуальність нормативних величин реоенцефалографії з урахуванням всіх груп вікових категорій, статі, соматотипу, регіону проживання вивчена недостатньо. Тому подальші роботи, направлені на визначення кореляцій між вищевказаними параметрами, допоможуть збільшити точність аналізу отриманих даних реоенцефалографії у співвідношенні до індивідуальної норми, що в свою чергу дозволить надавати більш якісну медичну допомогу населенню, створювати групи ризику виникнення цереброваскулярних захворювань та сприяти підготовці групи певного професійного напрямку.

Наукових досліджень, присвячених встановленню кореляцій та побудови на їх основі регресійних моделей індивідуальних показників мозкового кровообігу залежно від антропо-соматометричних параметрів тіла у практично здорових досліджуваних в Україні мало. Зважаючи на вказане, актуальність теми дисертаційного дослідження Семенченка Віталія Володимировича на тему: «Кореляції антропометричних параметрів здорових чоловіків та жінок різних соматотипів із показниками церебрального кровообігу», як у науковому, так і у практичному плані, не викликає сумніву.

2. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна, повнота їх викладу в опублікованих працях. Дисертаційна робота Семенченка В. В. виконана на значному фактичному матеріалі: після детального анкетування стосовно етнотериторіальної приналежності, виявлення захворювань в анамнезі та виконаного детального клініко-лабораторного обстеження було відібрано групу практично здорових міських чоловіків та жінок, яким проведено антропометричне та реоенцефалографічне дослідження. Група досліджуваних складає 73 здорових чоловіків та 130 здорових жінок першого зрілого віку. Окремо слід зазначити коректний підхід до формування груп дослідження та однорідності вибірки обстежуваних – практично здорові чоловіки і жінки, які ввійшли до кінцевих груп дослідження усі були у третьому поколінні мешканцями Подільського регіону України і були відібрані в результаті етапного комплексного дослідження, яке включало первинне анкетування, скринінг-оцінку стану здоров'я, проведеного за допомогою спеціального опитувальника, психофізіологічного, психогігієнічного тестування, поглибленого клініко-лабораторного дослідження.

Достовірність наукових положень, результатів і висновків дисертації ґрунтуються на застосуванні визнаних методів дослідження, адекватних його меті та завданням: реоенцефалографічного, антропометричного, соматотипологічного; використанні засобів вимірювальної техніки, які відповідали технічним вимогам і пройшли повірку органом Держстандарту України; використанні сучасних

методів математичної статистичної обробки отриманих результатів. Зв'язки між показниками церебрального кровообігу та антропо-соматотипологічними показниками у чоловіків і жінок різних соматотипів проводили з використанням непараметричної статистики Спірмена. Для розробки моделей індивідуальних показників церебрального кровообігу, в залежності від особливостей будови й розмірів тіла, застосовували метод прямого покрокового регресійного аналізу.

Дисертантом проведений детальний пошук і аналіз наукової літератури за темою дисертаційної роботи – список використаних джерел містить 265 наукових робіт, з яких 147 викладені кирилицею і 118 – латиницею. При аналізі отриманих результатів достатньо використані посилання на опрацьовані автором джерела наукової літератури.

Слід зазначити, що дотепер подібних досліджень щодо встановлення моделей індивідуальних показників мозкового кровообігу в залежності від особливостей будови й розмірів тіла у практично здорових чоловіків та жінок першого зрілого віку Подільського регіону не проводилося. Тому отримані дані щодо залежності даних показників від віку, статі та конституціонального типу людини є новітніми. Так само вперше розроблені й регресійні моделі індивідуальних показників церебрального кровообігу у практично здорових чоловіків і жінок Поділля першого зрілого віку в залежності від показників статури й розмірів тіла.

Результати дисертаційного дослідження повністю викладені у 14 наукових працях (з них 6 – без співавторів) – 11 статей у рекомендованих МОН України наукових фахових журналах (5 – у виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 3 статті опубліковано у виданнях, що входять до бази Web of Science). Основні положення роботи були оприлюднені на фахових наукових форумах упродовж останніх п'яти років.

3. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження. Наукові положення та сформульовані на їх основі висновки дисертації є важливим внеском в існуючі знання щодо визначення найбільшої кількості і сили досліджуваних кореляцій. Це дозволяє визначити морфофункціональну можливість адапта-

ції мозкового кровообігу в людей досліджуваних категорій, що, в свою чергу може бути основою персоналізованого підходу до пацієнтів, як один із напрямків сучасної медицини.

Результати досліджень впроваджені в лекційні курси та практичні заняття кафедр анатомії людини Української медичної стоматологічної академії та ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»; нормальній анатомії Львівського національного медичного університету імені Д. Галицького; нормальної фізіології та анатомії людини Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова.

Практичне значення отриманих результатів, насамперед, розроблених автором регресійних моделей реоенцефалографічних показників церебральної гемодинаміки в залежності від соматотипологічних параметрів у здорових чоловіків і жінок першого зрілого віку полягає у можливості їх використання для обстеження відповідних груп населення в лікувальних та науково-дослідних установах в якості нормологічних індивідуальних стандартів.

4. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому та ідентичності змісту автореферату й основних положень дисертації. Дисертація та її автореферат оформлені згідно «Основних вимог до дисертацій та авторефератів дисертацій» Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації та ліцензування Міністерства освіти і науки України. Дисертацію викладено на 256 сторінках друкованого тексту (з них 146 сторінок основного залікового тексту) українською мовою. Робота складається з анотації, змісту, переліку умовних позначень, символів, одиниць, скорочень та термінів, вступу, огляду літератури, розділу загальної методики й основних методів дослідження, двох розділів власних досліджень, аналізу й узагальнення результатів дослідження, висновків, списку використаних джерел та трьох додатків. Дисертацію ілюстровано 73 таблицями і одним рисунком. Список використаних джерел літератури включає 265 робіт (147 – надруковані кирилицею, 118 – латиницею).

У відповідності до нових вимог Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації та ліцензування Міністерства освіти і науки України в анотації представлені найбільш важливі результати проведеного дослідження, виділена їх новизна.

У вступі (на 6 сторінках) обґрунтовані актуальність, теоретичне і практичне значення дисертації. Чітко сформульовані мета і завдання дослідження, новизна отриманих результатів та зазначено особистий внесок здобувача й отримані спільно разом із колегами результати.

Розділ 1 дисертації «Огляд літератури» (на 22 сторінках), містить 2 підрозділи, в яких автор, посилаючись на наукові публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників, надає сучасні дані стосовно використання реоценцефалографії в сучасній медицині і фізіології та існуючих наукових досліджень щодо залежності показників церебрального кровообігу від статі, віку, конституціональних параметрів тіла, етнічної приналежності, місця проживання, ситуацій різноманітних навантажень та нозологій. Дисертантом підведене теоретичне підґрунтя обрання мети, задач дослідження та використаних необхідних для їх вирішення методів дослідження.

Розділ 2 «Загальна методика та основні методи дослідження» (на 6 сторінках) має 2 підрозділи. У даному розділі вказана методика відбору здорових чоловіків і жінок до кінцевих груп дослідження, наведене посилання на рішення комітету з біоетики про відповідність проведених досліджень згідно основних етичних і морально-правових стандартів, описані застосовані методи досліджень – реоценцефалографічний, антропометричний, соматотипологічний, методи математичної статистики. Наведені методи є загальновизнаними, апробованими в чисельних наукових дослідженнях, відповідають меті і задачам дослідження.

У розділі 3 «Кореляції антропометричних параметрів здорових чоловіків і жінок різних соматотипів із реоценцефалографічними показниками» (на 19 сторінках) наведені встановлені зв'язки між антропометричними параметрами тіла чоловіків мезоморфного соматотипу і показниками церебрального кро-

вообігу та встановлені зв'язки між антропометричними параметрами тіла жінок різних соматотипів і показниками церебрального кровообігу. Розділ містить 2 підрозділи, що завершуються коротким узагальненням отриманих результатів.

У розділі 4 «Регресійні моделі нормативних індивідуальних реоценцефалографічних показників здорових міських чоловіків і жінок різних соматотипів у залежності від особливостей розмірів тіла» (на 82 сторінках) представлена регресійні моделі індивідуальних показників церебрального кровообігу в чоловіків мезоморфного соматотипу та регресійні моделі індивідуальних показників церебрального кровообігу в жінок різних соматотипів. Розділ містить 2 підрозділи. В кінці розділу надане коротке узагальнення отриманих результатів.

У розділі 5 «Аналіз і узагальнення результатів досліджень» (на 38 сторінках) дисертант надав власний порівняльний аналіз та узагальнення результатів проведених досліджень, навів основні положення роботи, провів співставлення отриманих даних з даними наукових досліджень інших авторів, дав їм теоретичне обґрунтування та належну оцінку.

Усі розділи власних досліджень викладені дисертантом науково грамотно, в логічній послідовності.

Шість висновків дисертаційного дослідження логічно витікають із наведеного матеріалу і повністю відповідають меті та завданням дослідження. У вступній частині висновків оцінено загальний стан виконаної роботи.

Зміст автoreферату дисертації та авторських публікацій співпадає з головними положеннями наукового дослідження. Робота повністю відповідає основним діючим вимогам Департаменту атестації кадрів вищої кваліфікації та ліцензування Міністерства освіти і науки України щодо оформлення дисертацій та автoreфератів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук.

5. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці. Отримані результати досліджень доцільно використовувати в практичній діяльності кафедр нормальні фізіології, анатомії людини, неврології

та терапії (при вивчені методів функціональної діагностики) вищих медичних навчальних закладів, науково-дослідних лабораторій і центрів, практичній діяльності антропологів, лікарів відділень функціональної діагностики, неврологів, судинних неврологів та інших спеціалістів.

6. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації. Принципових недоліків у дисертації та в авторефераті Семенченка Віталія Володимировича не виявлено, проте є декілька зауважень, які не впливають на загальну позитивну оцінку роботи:

1. У розділі «Загальна методика й основні методи дослідження» доцільно було навести конкретні формули, за якими визначали компоненти соматотипу за схемою J. Carter i B. Heath, а також показників компонентного складу маси тіла за методом J. Matiegka та Американського інституту харчування.

2. У розділах власних досліджень автор використовує терміни «тривалість висхідної частини» або «тривалість низхідної частини» до яких можна додати хвили або реограми.

3. В розділі «Аналіз і узагальнення результатів досліджень» можна було не приводити регресійні рівняння, а лише дати їх узагальнення та аналіз.

4. У тексті дисертації зустрічаються окремі орфографічні, стилістичні помилки, описки, термінологічні помилки (наприклад: стор. 32 – «у віці між 24 та 49 роками» замість «віком від 24 до 49 років»; стор. 35 – «у віці» замість «віком»).

Питання для дискусії:

1. Що Ви вкладаєте в термін «практично здорові» чоловіки або жінки?
2. Чи враховували Ви під час обстеження у жінок циклічні зміни гормонального фону?

7. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам. На підставі проведеного аналізу вважаю, що дисертація Семенченка Віталія Володимировича на тему: «Кореляції антропометричних параметрів здорових чоло-

віків та жінок різних соматотипів із показниками церебрального кровообігу» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані і обґрунтовані нові результати, які у сукупності вирішують важливе наукове завдання встановлення особливостей кореляцій між антропо-соматотипологічними параметрами і показниками церебрального кровообігу у практично здорових чоловіків і жінок різних соматотипів. Побудовані та проаналізовані регресійні моделі індивідуальних показників церебрального кровообігу в залежності від особливостей будови та розмірів тіла чоловіків і жінок різних соматотипів надають можливість більш раннього та більш коректного встановлення їх відхилень.

За актуальністю теми, обсягом виконаного дослідження та глибиною аналізу, достовірністю висновків і положень, новизною отриманих результатів, теоретичним та практичним значенням дисертаційна робота Семенченка Віталія Володимировича на тему: «Кореляції антропометричних параметрів здорових чоловіків та жінок різних соматотипів із показниками церебрального кровообігу» повністю відповідає вимогам щодо кандидатських дисертацій, викладених у пункті 11 «Порядку присудження наукових ступенів» Постанови Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015 та № 567 від 27.07.2016) щодо кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.03.01 – нормальнана анатомія.

Офіційний опонент,

начальник відділу моніторингу якості діяльності
Національної медичної академії післядипломної
освіти імені П. Л. Шупика, д. мед. н., доцент

О. І. Ковальчук

В.В.Горячук